

Stefania Kuc

Pretesty i posttesty w nauczaniu ortografii w klasach początkowych w systemie zintegrowanym

---

Nauczyciel i Szkoła 1-2 (18-19), 387-392

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Stefania Kuc

Pretesty i posttesty w nauczaniu ortografii w klasach początkowych w systemie zintegrowanym

Z dniem 1 września weszła w życie reforma systemu edukacji narodowej, która dla szczebla wczesnoszkolnego wprowadziła zmianę formy organizacyjnej nauczania z klasowo - lekcyjnej na zintegrowaną. Od tej pory lekcję szkolną zastąpiła forma zwana dniem pracy lub dniem aktywności edukacyjnej uczniów. Istotną zmianą stało się wprowadzenie podstawy programowej, na bazie której zaczęły powstawać dziesiątki programów, stwarzając większe niż dotąd możliwości nauczycielowi. O integracji zaczęto mówić nie tylko w zakresie organizacji działań, ale również treści, celów i metod pracy.

Odejście od systemu przedmiotowo - lekcyjnego na rzecz systemu zintegrowanego spowodowało wiele radykalnych zmian w codziennym życiu szkolnym. W sposób zasadniczy zmienił się proces uczenia - nauczania, aktywność dziecka i aktywność nauczyciela. Nadrzędnym celem zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej stało się wspomaganie dziecka w jego całościowym rozwoju: intelektualnym, emocjonalnym, społecznym, fizycznym czy estetycznym, tak by było ono przygotowane do życia z ludźmi, z przyrodą i w zgodności z samym sobą. W edukacji zintegrowanej nauczyciel ogranicza do minimum podający sposób nauczania, powinien starać się kierować uczeniem się dzieci poprzez stwarzanie sytuacji zadaniowych, w których uczniowie winni wykazać się wielostronną aktywnością. W miarę możliwości nauczyciel powinien tak integrować proces dydaktyczny, aby nauce towarzyszyły elementy zabawy. Mając to na uwadze opracowałam „Autorski plan nauczania ortografii w klasie III” oparty na różnych formach aktywności.

Nauka ortografii dla uczniów w młodszym wieku szkolnym jest zadaniem niezwykle trudnym a jednocześnie uzyskanie kompetencji ortograficznej koniecznym warunkiem dalszej edukacji. Decyduje również o skuteczności porozumiewania się w języku pisany.

Nauczanie ortografii w Programie zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej w klasach I -III H. Kitlińskiej - Pięty „Z ekoludkiem w szkole”

Treści nauczania w programie „Z ekoludkiem w szkole” mają układ spiralny. Taki układ daje nauczycielowi wiele swobody i umożliwia wielokrotne powroty w bardziej rozwiniętej formie do realizowanych treści. Program H. Kitlińskiej - Pięty jest szczegółowy i umożliwia nauczycielowi pełną kontrolę umiejętności uczniów, wskazując jednocześnie procedury ich osiągnięcia. W zakresie ortografii absolwent klasy III powinien :

- stosować poznane zasady ortografii,
- pisać poprawnie wyrazy z utratą dźwięczności,
- pisać poprawnie wyrazy z „ó” i „rz” wymiennym i niewymiennym,
- stosować zasadę pisowni „nie” z rzeczownikami, czasownikami i przymiotnikami,
- stosować znane, opracowane na lekcjach skróty,
- posługiwać się słowniczkiem ortograficznym.

Zestawiając treści nauczania ortografii w wybranych programach nauczania zintegrowanego można zauważyć jedynie niewielkie różnice. Program nauczania zintegrowanego opracowany przez zespół z udziałem H. Małkowskiej -Zegadło uwzględnia dodatkowo pisownię wyrazów z zakończeniami - ów,- ówka, -unek, -uje oraz rezygnuje z wprowadzania pisowni skrótowców.

Z kolei J. Hanisz w „Programie wczesnoszkolnej zintegrowanej edukacji XXI wieku klasy I- III” rezygnuje z uszczegółowienia treści programowych z zakresu ortografii. Autorka nie zwraca uwagi na pisownię wyrazów z utratą dźwięczności., pisownię wyrazów z „ą” i „ę”, pisownię końcówek - ów,- ówka, -unek, -uje , nie wyszczególnia również pisowni skrótowców.

Z powyższego zestawienia wynika, iż program „Z ekoludkiem w szkole” dobrze konkretyzuje treści ortograficzne, choć podstawy programowe dają ku temu stosunkowo ogólną podstawę.

Diagnozowanie sprawności ortograficznej w kontekście planowania ćwiczeń ortograficznych

Nauczanie ortografii jest procesem długofalowym, wymagającym systematycznej i zaplanowanej pracy zarówno ze strony nauczyciela, jak i uczniów. Jego powodzenie w dużej mierze zależy od zdolności intelektualnych samych uczniów , ich pracowitości, ale również od częstotliwości i atrakcyjności zabiegów dydaktycz-

nych. Pierwszym etapem pracy w opracowanym przeze mnie planie nauczania ortografii, było zdiagnozowanie umiejętności ortograficznych uczniów klasy III. Uczniowie, z którymi pracuję, wykazywali bowiem duże zróżnicowanie pod względem myślenia oraz funkcjonowania procesów poznawczych (szczególnie pamięci i uwagi). Rozwój owych procesów ma ścisły związek z nabywaniem kompetencji ortograficznej. Ustalenie zatem stanu poprawności pisania pod względem ortograficznym stało się celem wyjściowym. Wstępna diagnoza, czyli pretest, pozwala na określenie stanu faktycznego sprawności ortograficznej a następnie na takie opracowanie ćwiczeń ortograficznych, by były indywidualnie dostosowane do potrzeb i stanu umiejętności każdego dziecka. Stosowanie jedynie gotowych ćwiczeń ortograficznych, przygotowanych przez autorów podręczników nie stwarza bowiem takiej możliwości i często jest przyczyną zbyt wolnego wzrastania sprawności ortograficznej.

Przystępując do przygotowania planu pracy akcentującego kształtowanie kompetencji ortograficznej wstępna diagnozą objęłam 27 uczniów klasy III. Napisali oni dyktando i testowy sprawdzian ortograficzny, jak również samodzielnie zredagowane wypowiedzi. Zebrane w toku badań informacje wykazały, że umiejętności uczniów są zróżnicowane, zaś wyniki wskazały na indywidualne potrzeby i umożliwiły zaplanowanie przebiegu pracy nad kształceniem ortograficznym.

Zwazywszy na zróżnicowane możliwości poznawcze uczniów konieczny był dobór różnorodnych metod i środków dydaktycznych. Jedną z pomocy dydaktycznych skonstruowanych na potrzeby realizacji założeń „Planu nauczania ortografii w klasie III” była gazetka ortograficzna „Chochlik”. Poszczególne egzemplarze zawierały zasady ortograficzne, jak i przeróżne ćwiczenia: szyfrogramy, logogryfy, krzyżówki, malowanki, puzzle i labirynty ortograficzne, poświęcone określonej trudności ortograficznej. Większość zasad i wyjątków zamieszczonych w „Chochlikach” miała postać rymowanek, była dzięki temu łatwiejsza do zapamiętania. Gazetka ta cieszyła się dużą popularnością wśród uczniów nie tylko klasy III, ale również innych klas. Potwierdza to fakt, że dzieci z większym zaangażowaniem podejmują zadania dotąd nieznane, oryginalne, z elementami zabawy, które wykraczają poza schemat zadań proponowanych przez podręcznik. Gry i zabawy dydaktyczne aktywizują procesy poznawcze oraz czynią naukę łatwiejszą, przyjemniejszą i bardziej efektywną.

Autorski plan nauczania ortografii uczniów klasy III szkoły podstawowej w Borze Zajacińskim

Jedną z czterech podstawowych umiejętności, które kształci się w młodszym wieku szkolnym, związanych z edukacją polonistyczną, obok mówienia, słuchania i czytania jest umiejętność poprawnego pisania. Proces zmierzający do wypracowania

wania umiejętności samodzielnego pisania obejmuje wiele etapów, lecz na każdym z nich akcentuje się konieczność wyrobienia nawyku bezbłędnego pisania.

Diagnoza umiejętności ortograficznych uczniów klasy III dowiodła, że w większości dysponują oni zasobem wiedzy na temat zasad pisowni, ale nie zawsze potrafią tę wiedzę umiejętnie wykorzystać. Każda poddawana analizie trudność ortograficzna wskazała na grupę uczniów, przejawiających problemy i popełniających błędy. Należało zatem skonstruować plan nauczania ortografii oparty na świadomej, systematycznej i zaplanowanej pracy. Praca nad kształtowaniem kompetencji ortograficznych przebiegała w kilku etapach. Pierwszy etap zaznajamiał z nowym materiałem ortograficznym poprzez rozwiązywanie zagadek, rebusów prace ze słownikiem itp. Drugim etapem było utrwalenie materiału drogą różnorodnych ćwiczeń przy jak największej aktywności samych uczniów. Ćwiczenia obejmowały także pisanie ze słuchu, pisanie z pamięci i pisanie z komentowaniem. Uczniowie pisali dyktanda wprowadzające i utrwalające, komponowali również dyktanda twórcze, polegające na wykorzystaniu wyrazów z określoną trudnością ortograficzną w tworzonych przez siebie tekstach. Przygotowywali gazetki tematyczne związane z opracowywanym materiałem. Brali udział w klasowych konkursach ortograficznych. Korzystali z redagowanego i wydawanego co miesiąc pismka „Chochlik” z szeregiem rozrywek umysłowych.

Po utrwaleniu następowało sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności ortograficznych za pomocą dyktanda sprawdzającego albo testu. Ostatni etap to ćwiczenia poprawkowe dla uczniów, którzy nie przyswoili materiału. Taki cykl pracy poświęcony był opracowaniu ortogramów, które obejmowały następujące trudności.:

- pisowni wyrazów z „ó” wymiennym i niewymiennym oraz z „u”,
- pisowni wyrazów z „rz” wymiennym i niewymiennym oraz „rz” po spółgłoskach,
- pisowni wyrazów wielka litera,
- pisowni wyrazów z „h” i „ch”
- pisowni wyrazów z „ą” i „ę” oraz końcówki rzeczownikowej - ą i - om,
- przeczenia „nie” z różnymi częściami mowy,
- pisowni czasowników w czasie przeszłym,

Posttest

Działania dydaktyczne zaplanowane i podjęte w celu podniesienia poziomu umiejętności ortograficznych uczniów klasy III przyniosły zamierzony skutek. Dyktando końcowe siedmioro uczniów napisało bezbłędnie, podczas gdy na początku roku szkolnego taki wynik uzyskał tylko jeden uczeń. Sprawdzian wzorowo uzupełniło ośmioro dzieci podczas gdy na początku dwoje, natomiast test dziewięcioro a na

początku tylko jedno. Zmniejszyła się też średnia ilość błędów w pisowni wyrazów z „ż”, „ó”, „ch”, „h” oraz „ą” i „ę”. Znaczną poprawę można było zauważyć w pisowni wyrazów z :

- „ó wymiennym” (pretest 29% a posttest 17% błędów),
- „ó” niewymiennym (pretest 33% a posttest 24% błędów),
- „ż” (pretest 33% a posttest 19%),
- „ą” i „ę” (pretest 15% a posttest 4%),
- z utratą dźwięczności (pretest 7% a posttest 3%).

Inne różnice pomiędzy badaniami wstępnymi a końcowymi nie są tak znaczne, różnica wynosi około 2%. Powyższe dane dowodzą, że choć nie udało się wyeliminować zupełnie błędów i umiejętności ortograficzne winny być kształcone nadal warto szukać nowych rozwiązań metodycznych oraz prowadzić ewidencje błędów uczniowskich. Szczególną troską należy objąć te dzieci, które mają kłopoty z koncentracją uwagi, zapamiętywaniem i logicznym myśleniem. Diagnoza psychologiczna wykazała, iż w badanej klasie aż 30% uczniów całej klasy ma zaburzenia procesów poznawczych. W ich pracach można odnaleźć największą ilość błędów ortograficznych.

Wnioski końcowe

Opracowany przeze mnie autorski plan nauczania ortografii akcentuje znaczenie indywidualnej, wstępnej diagnozy umiejętności ortograficznych uczniów. Dzięki niej wzrasta wiedza o możliwościach dzieci oraz stanie ich kompetencji ortograficznych. Wiedza ta pozwala na dostosowanie metod i form pracy do potrzeb indywidualnych dzieci. Praktyczne wdrożenie przygotowanego przeze mnie planu pokazało, że taki sposób pracy wpływa na zmniejszenie ilości błędów w pisanych samodzielnie tekstach. Kształcenie umiejętności ortograficznych na poziomie edukacji wczesnoszkolnej nie stanowi procesu zamkniętego i skończonego a wręcz przeciwnie stanowi jego początek. Ważne zatem staje się, by u progu drogi edukacyjnej zachęcić uczniów do uczenia się ortografii, wyculić ich na pojawiające się błędy i nauczyć wnikliwej obserwacji materiału językowego.

Bibliografia

- Chojnacka L.(1991 nr 1), Integracja w nauczaniu .*Życie Szkoły*.
- Cichy D., Cywińska E., Frindt M., Janicka- Panek T., Małkowska - Zegadło H., Zielkowska L. (1999), Program nauczania zintegrowanego w klasach I- III szkoły podstawowej. Warszawa.
- Danielewicz M.(2000 nr 9), Uczenie się ortografii w klasach I - III przyjemność czy koszmar? *Życie Szkoły*.
- Hanisz J.(1999), Program wczesnoszkolnej zintegrowanej edukacji XXI wieku klasy 1-3 . Warszawa.
- Kaleta- Sawicka M., Szalska I.(1996), *Vademecum nauczania ortografii w klasach początkowych*. Kielce.
- Kitlińska- Pięta H.(1999), Program zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej w klasach I-III „Z ekoludkiem w szkole” Warszawa.
- Misiorna E., Ziętkiewicz E. (1999), *Zintegrowana edukacja w klasach I- III*. Poznań.
- Polański E., Jakubowicz A., Dyka F. (1996), *Ortografia i interpunkcja w nauczaniu początkowym*. Łódź.
- Polański E (1995), *Dydaktyka ortografii i interpunkcji*. Warszawa.
- Sawicki M. (2000 nr 9), *Integrować - tylko jak i co?* *Życie Szkoły*
- Więckowski R. (1999), *Jak reformować edukację wczesnoszkolną?* *Życie Szkoły*.